SIGNIFICANT PUBLIC

BENCHMARK ÉÉN TEGEN EENZAAMHEID

OVERZICHTSRAPPORTAGE 2022

KLANT Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
AUTEUR(S) Victor Hoornweg, Jaap Meijer en Danique Lauritsen
DATUM 23 november 2022

Inhoudsopgave

1 Inleiding 3

2 Aanpak 3

2.1 De vragen van de enquête sluiten nu beter aan bij de leefwereld van gemeenten 4

2.2 Het interactieve dashboard is vervangen door een verhalende webrapportage die aanzet tot actie 4

2.3 Iedere gemeente ontvangt een eigen factsheet over de benchmarkresultaten 5

2.4 We hebben verschillende communicatiemiddelen ingezet om gemeenten de vragenlijst te laten invullen 5

3 Resultaten van de benchmark 6

3.1 Response rate is hoger dan vorige jaren 6

3.2 Samenvatting van de belangrijkste resultaten 7

3.3 Actielijn 1: Signaleren en bespreekbaar maken 8

Activiteiten aanvullend aan de landelijke campagne 8

Toegankelijkheid en signaleringsnetwerk 8

3.4 Actielijn 2: Doorbreken en duurzaam aanpakken 9

Gebruik van tools van het programma 'Een tegen eenzaamheid' 9

3.5 Pijler 1: Bestuurlijk commitment 10

Bestuurlijk commitment 10

3.6 Pijler 2: Sterk netwerk 11

Een sterk netwerk 11

Welke partijen dragen op welke manier bij aan het netwerk? 12

3.7 Pijler 3: Betrek mensen, eenzamen zelf 12

Actief opzoeken 12

Betrokken bij organisatie en ontwikkeling van activiteiten en bij beleid 13

3.8 Pijler 4: Duurzame aanpak 13

Duurzaamheid van de aanpak van eenzaamheid 13

3.9 Pijler 5: Monitoring en evaluatie 14

Monitoring en evaluatie (intern) 14

3.10 Aandacht voor doelgroepen 14

3.11 Uitdagingen en ondersteuningsbehoeften 15

4 Conclusie 16

1 Inleiding

Het actieprogramma *Eén tegen eenzaamheid* is in 2018 gelanceerd door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Het actieprogramma heeft als doel om de stijgende trend van eenzaamheid onder ouderen te doorbreken. In 2022 telt Nederland 345 gemeenten, waarvan zo'n driekwart is aangesloten bij het actieprogramma Eén tegen eenzaamheid. Van het ministerie van VWS ontvangen zij ondersteuning op basis van vijf inhoudelijke pijlers, een toolkit en achttien adviseurs die gemeenten de aanpak van eenzaamheid helpen vorm te geven.

In opdracht van het ministerie van VWS voert Significant Public jaarlijks een benchmark uit om het lokale eenzaamheidsbeleid in kaart te brengen. De benchmarkresultaten zijn gebaseerd op een enquête onder gemeenten. Het ministerie krijgt via de benchmark een actueel overzicht van wat gemeenten over het hele land doen om eenzaamheid te verminderen en te voorkomen. Gemeenten kunnen met deze benchmark de eigen resultaten vergelijken ('benchmarken') met het gemeentelijke, provinciale en landelijk beeld. Samen met de adviseurs kunnen zij de benchmarkresultaten gebruiken om helder te krijgen wat de gemeente doet én nog meer kan doen in de aanpak van eenzaamheid.

In deze rapportage bespreken wij de uitkomsten van de enquête. De rapportage heeft enkel als doel om het eenzaamheidsbeleid in kaart te brengen en dus niet om het beleid te beoordelen. Om die reden presenteren we uitsluitend beschrijvende statistieken. Waar mogelijk lichten we uit hoe de gemeenten zich ontwikkeld hebben die ieder jaar aan de benchmark hebben deelgenomen.

Hoofdstuk 2 van de rapportage beschrijft hoe we de response rate van de benchmark dit jaar naar 62% hebben kunnen verhogen door de enquête, rapportage en communicatie van de benchmark te verbeteren. Hoofdstuk 3 bespreekt de resultaten van de benchmarkvragenlijst. In hoofdstuk 4 staan afsluitende conclusies.

2 Aanpak

De benchmark Eén tegen eenzaamheid monitort jaarlijks het lokale eenzaamheidsbeleid. Significant Public heeft de benchmark uitgevoerd in de periode 2019 tot en met 2021. Wij hebben eveneens opdracht gekregen van het ministerie van VWS om de benchmark uit te voeren van 2022 tot en met 2024. Het ministerie heeft hierbij verzocht om speciaal aandacht te besteden aan het verhogen van de bruikbaarheid en response rate.

Met oog op het verbeteren van de bruikbaarheid en response rate hebben we allereerst interviews verricht met de verschillende doelgroepen van de benchmark. De interviews zijn gehouden met drie medewerkers van het ministerie van VWS, met twee adviseurs Aanpak eenzaamheid en met vier gemeenten. Het ministerie van VWS heeft de lijst aangeleverd met te interviewen personen. Voorafgaand aan ieder interview is een topiclijst met bijlagen verstuurd. In het interview hebben we gevraagd naar de wijze waarop de benchmark eerder is toegepast, hoe de bruikbaarheid en de response rate is te verhogen en hoe de vragenlijst te verbeteren valt. Uit interviews blijkt dat de vragenlijst en de rapportage van de benchmark nog beter konden aansluiten bij de behoeften van gemeenten.

Dit hoofdstuk beschrijft onze aanpak van benchmark. Per paragraaf geven we aan hoe we de belangrijkste bevindingen uit de interviews hebben verwerkt om de bruikbaarheid en de response rate van de benchmark te verhogen.

2.1 De vragen van de enquête sluiten nu beter aan bij de leefwereld van gemeenten

De enquête heeft sinds 2019 de volgende hoofdonderwerpen:

Actielijn 1	Signaleren (en bespreekbaar maken)
Actielijn 2	Doorbreken en duurzaam aanpakken
Pijler 1	Bestuurlijk Commitment
Pijler 2	Sterk Netwerk
Pijler 3	Betrokkenheid
Pijler 4	Duurzame Aanpak
Pijler 5	Monitoring en Evaluatie

Op basis van deze hoofdonderwerpen zijn in samenspraak met het ministerie van VWS in 2019 indicatoren samengesteld. Een indicator voor ‘Actielijn 1: Signaleren’ is bijvoorbeeld de vraag of er in de gemeente een digitaal/telefonisch signaalpunt voor eenzaamheid is. De indicatoren zijn enkel gericht op onderdelen waar gemeenten invloed op hebben. In de loop der jaren zijn sommige vragen aangepast, verwijderd, samengevoegd of toegevoegd. Toch zijn er veel vragen overgebleven waarvan we de ontwikkeling van 2019 tot en met 2022 kunnen weergeven.

Ook dit jaar is de vragenlijst deels aangepast. In het interview met de adviseurs hebben we waardevolle suggesties ontvangen om de enquêtevragen eenduidiger te maken. Samen met het ministerie van VWS is besloten om vrijwel al deze suggesties over te nemen. In de vorige enquête stond bijvoorbeeld de meerkeuze vraag: “*Wat beschrijft de huidige status (budgettair) van uw gemeente voor de pijler ‘bestuurlijke commitment’ het beste?”* Dat is nu veranderd in “*Hoe is in uw gemeente de financiering voor de aanpak van eenzaamheid geregeld?*” De laatste vraag is concreter en duidelijker verwoord.

De benchmark heeft ook een vraag die inspeelt op de actualiteit. Vorig jaar ging deze vraag over corona. Dit jaar is de vraag toegevoegd: “*Heeft uw gemeente in de lokale aanpak aandacht voor een van de volgende doelgroepen?*” De doelgroepen zijn onder meer ouderen, mensen met een migratieachtergrond en LHBTIQ+-personen.

2.2 Het interactieve dashboard is vervangen door een verhalende webrapportage die aanzet tot actie

Gemeenten ontvingen voorheen een dashboard waarbij ze hun antwoorden konden benchmarken met andere gemeenten. In plaats van een dashboard met alleen grafieken en tabellen, hebben we daar nu een meer verhalende webrapportage van gemaakt. De webrapportage geeft aan (1) in hoeverre eenzaamheid op wijkniveau een probleem vormt; (2) wat de gemeente nu doet om eenzaamheid te voorkomen en te verminderen; en (3) wat de gemeente nog meer kan doen in de aanpak van eenzaamheid. Alle geïnterviewden reageerden zeer positief op deze webrapportage.

Figuur 1 geeft een impressie voor de fictieve gemeente Gravendonck. In het voorbeeld heeft de bezoeker het thema ‘Doorbreken’ geselecteerd. Het linker paneel laat zien welke toolkits de gemeente gebruikt om de eenzaamheidstrend onder ouderen te doorbreken. De antwoorden van de gemeente worden vergeleken met het meest gegeven antwoord. In het rechterpaneel kunnen gemeenten hun specifieke

Figuur 1. Impressie webrapportage voor fictieve gemeente Gravendonck

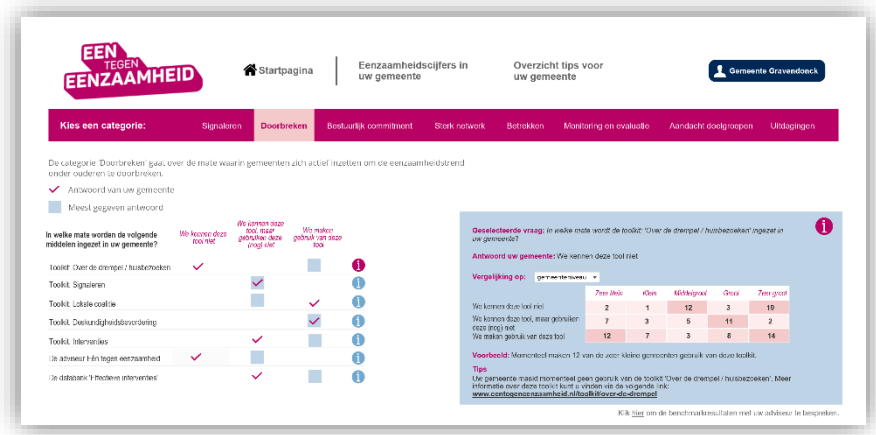

antwoord vergelijken met het gemeentelijke, provinciale of landelijke beeld. Hier staan ook tips, zoals een weblink met meer informatie over een deelantwoord. Tenslotte wordt de bezoeker aangemoedigd om de resultaten met een adviseur te bespreken.

2.3 Iedere gemeente ontvangt een eigen factsheet over de benchmarkresultaten

Eén van de adviseurs die wij geïnterviewd hebben, heeft ons geïnspireerd om voor iedere gemeente een factsheet te maken die de benchmarkresultaten samenvat op basis van de vijf pijlers van het actieprogramma Eén tegen eenzaamheid. Om de response rate te verhogen hebben we de voorbeeld factsheet in Figuur 2 bij gemeenten onder de aandacht gebracht.

Figuur 2. Voorbeeld van factsheet voor fictieve gemeente Gravendonck

2.4 We hebben verschillende communicatiemiddelen ingezet om gemeenten de vragenlijst te laten invullen

Twee van de vier gemeentemedewerkers die we gesproken hebben, hadden eerder niet deelgenomen aan de benchmark. Zij bleken niet op de hoogte te zijn van het bestaan van de benchmark, ondanks dat ze wel actief meededen aan het actieprogramma Eén tegen eenzaamheid. Dit geeft aan dat de communicatie van de benchmark verbeterd kon worden.

Figuur 3 geeft een samenvatting van de klantreis die we in ons communicatieplan van 2022 ontwikkeld hebben. De eerste stap bestaat uit het creëren van bewustwording over de benchmark. Hiervoor zetten we onder meer posters, een voorbeeld factsheet en de website van www.eentegeneenzaamheid.nl in. We hebben gemeenten per e-mail een uitnodiging gestuurd met de vraag om de benchmark in te vullen. Het ministerie van VWS heeft hiervoor een contactlijst samengesteld van gemeentemedewerkers. De adviseurs van de aanpak eenzaamheid hebben de gemeentemedewerkers vervolgens herinnert om de benchmark in te vullen. Tenslotte hebben wij een belactie ingezet om de response rate onder gemeenten verder te verhogen.

Figuur 3. Klantreis gemeentemedewerker

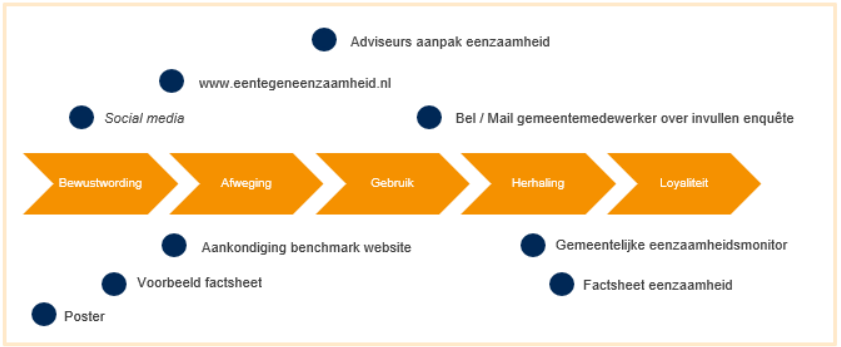

3 Resultaten van de benchmark

3.1 Response rate is hoger dan vorige jaren

De response rate is ten opzichte van vorig jaar aanzienlijk gestegen, wat erop lijkt te duiden dat de eerder beschreven aanpak effectief is geweest. Van de 263 gemeenten die in 2022 zijn uitgenodigd om deel te nemen aan de benchmark Eén tegen eenzaamheid, hebben 162 respondenten de vragenlijst ingevuld. Daarmee is het responspercentage 62%. Vorig jaar was eenzelfde aantal gemeenten uitgenodigd om de benchmark in te vullen en waren er 115 gemeenten die de vragenlijst hadden ingevuld (44%). Driekwart van de gemeenten die de vragenlijst vorig jaar hebben ingevuld, hebben dat in 2022 ook weer gedaan.

Tijdens de eerste benchmark (in 2019) hebben van de 103 aangeschreven contactpersonen 64 respondenten de vragenlijst ingevuld (62%) en in 2020 waren dat er 100 van de 180 (55%).

In figuur 4 en 5 is een overzicht te zien van de spreiding van de respons, verdeeld over de provincies. De response is vrij goed verdeeld over heel Nederland. Per vraag kan de respons overigens lager uitvallen, omdat respondenten de mogelijkheid hebben om een vraag over te slaan.

Figuur 4. Landelijke spreiding ingevulde enquêtes

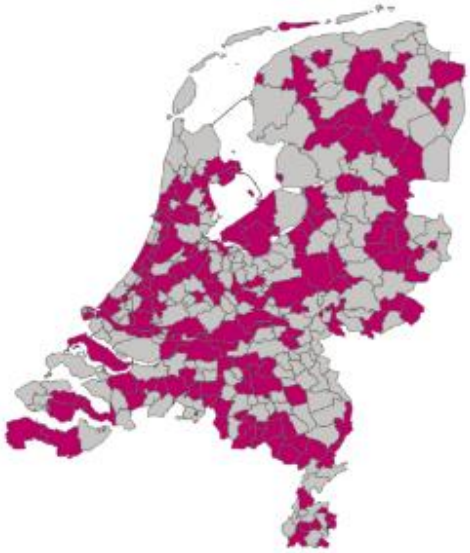

Figuur 5. Respons naar provincies

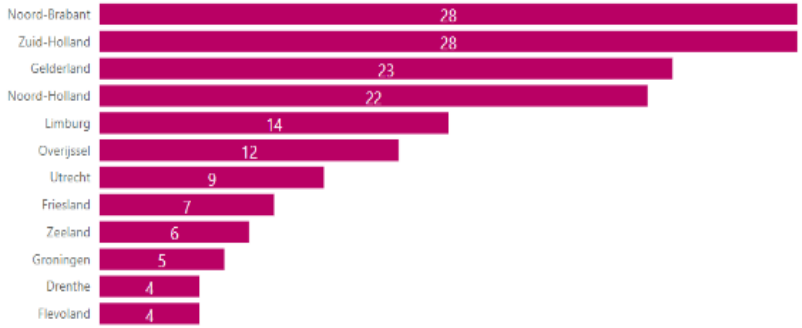

3.2 Samenvatting van de belangrijkste resultaten

Voordat we per vraag de antwoorden bespreken, geven we eerst een samenvatting van de resultaten van de benchmark 2022.

Van de 162 gemeenten in de steekproef doet 90% mee aan de landelijke Week tegen Eenzaamheid. Net als voorgaande jaren hebben twee op de vijf gemeenten een digitaal of telefonisch signaalpunt. In algemene zin is ook de bekendheid en het gebruik van de toolkits redelijk gelijk gebleven. Vooral populair zijn de adviseurs Eén tegen eenzaamheid en de toolkit ‘Campagne en communicatie’. De toolkits ‘Lokale coalitie’ en ‘Huisbezoeken/Over de drempel’ zijn relatief wat vaker ingezet in 2022 ten opzichte van het jaar 2021. De bekendheid van de toolkits ‘Deskundigheids-bevordering’ en ‘Interventies’ is juist wat afgenomen in 2022.

De benchmark laat zien dat het bestuurlijke commitment ongeveer gelijk is gebleken ten opzichte van vorig jaar. Financiering van de aanpak van eenzaamheid komt bij 36% van de gemeenten uit de coronasteunpakketten voor welzijn, die zij daarvoor op eigen initiatief hebben ingezet. Het percentage gemeenten dat eenmalig geld opzijzet voor eenzaamheid is gedaald ten opzichte van 2021. Daar staat tegenover dat er 14% vaker structureel budget is gereserveerd op de gemeentelijke begroting.

In het algemeen blijkt dat veel van de deelnemende gemeenten actief bezig zijn met beleid rondom eenzaamheid. Niet minder dan 82% van de gemeenten heeft bijvoorbeeld een actief lokaal netwerk waarmee ze eenzaamheid voorkomen en verminderen. Het aantal lokale coalities lijkt te groeien, waarbij de samenstelling (welk ‘type’ partijen neemt een bepaalde rol in binnen het netwerk?) en de kartrekkers van deze coalities in grote lijnen hetzelfde zijn gebleven als de afgelopen jaren. De actieve netwerkpartijen bevinden zich, net als in voorgaande jaren, vaak onder zorg- en welzijnsorganisaties of gemeenten zelf. Ondernemers, het onderwijs en de financiële sector zijn nog niet in alle coalities actief betrokken.

Ieder jaar wordt er in de enquête een vraag opgenomen die inspeelt op de actualiteit. Dit jaar werden gemeenten gevraagd of hun aanpak van eenzaamheid specifiek gericht is op bepaalde doelgroepen. De doelgroepen ‘ouderen’, ‘jongeren’ en ‘mensen met (een partner met) gezondheidsproblemen’ worden regelmatig expliciet genoemd als te onderscheiden doelgroep in de aanpak van eenzaamheid. Voor andere doelgroepen (zoals de LHBTIQ+-doelgroep), geldt dat in mindere mate.

Net als in voorgaande jaren geven de meeste gemeenten in 2022 aan dat het werken aan een duurzame aanpak het meest uitdagend voor hen is, gevolgd door het betrekken van de doelgroep zelf en het betrekken van ondernemers.

Als we ons ten slotte specifiek richten op de 24 gemeenten die ieder jaar aan de benchmark hebben deelgenomen, dan zien we dat steeds meer gemeenten gebruikmaken van het landelijke communicatiemateriaal en dat steeds meer gemeenten een digitaal of telefonisch signaalpunt voor eenzaamheid hebben. Opvallend genoeg worden bij deze 24 gemeenten mensen met eenzaamheid (of hun vertegenwoordigers) door de jaren heen wat minder vaak betrokken in de aanpak van eenzaamheid.

Op de volgende pagina’s zijn de resultaten gedetailleerd weergegeven, geclusterd per actielijn en pijler.

3.3 Actielijn 1: Signaleren en bespreekbaar maken

De eerste actielijn onderzoekt hoe gemeenten eenzaamheid onder de aandacht brengen en wat de gemeenten doen om eenzaamheid te signaleren.

Activiteiten aanvullend aan de landelijke campagne

In 2022 geven 146 van de 162 gemeenten (90%) aan dat ze meedoen aan de landelijk Week tegen eenzaamheid. In 2021 was de deelname ook zo'n 90%. Van de gemeenten die aan alle benchmarks hebben meegewerkt (gemarkeerd met een asterisk in de onderste vier rijen), doet iedereen mee aan de Week tegen Eenzaamheid. Ook in 2022 maakt een groot deel van de gemeenten gebruik van het landelijk communicatiemateriaal van de Week tegen Eenzaamheid (63%). Dat percentage is iets gedaald ten opzichte van 2021 (75%). Als we echter kijken naar de gemeenten die ieder jaar de benchmark hebben ingevuld, dan zien we dat steeds wat meer gemeenten gebruiken maken van het landelijke communicatiemateriaal.

Figuur 6. Doet uw gemeente mee aan de landelijke Week tegen Eenzaamheid?

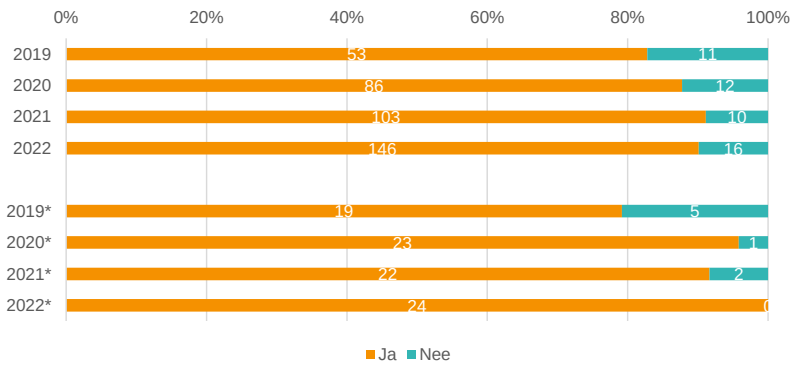

*Noot. *: Selectie van gemeenten die aan alle benchmarks hebben meegedaan.*

Figuur 7. Maakt uw gemeente gebruik van het landelijk communicatiemateriaal van de Week tegen Eenzaamheid?

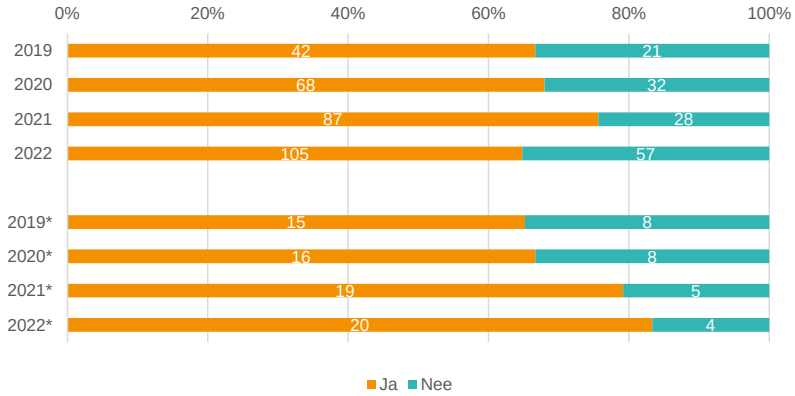

*Noot. *: Selectie van gemeenten die aan alle benchmarks hebben meegedaan.*

Toegankelijkheid en signaleringsnetwerk

Figuur 8 laat zien hoeveel gemeenten beschikken over een digitaal of telefonisch signaalpunt voor eenzaamheid heeft dat voor iedereen toegankelijk is. In 2021 zijn dat zo'n 41% van de gemeenten. Indien we ons richten op gemeenten die ieder jaar hebben meegedaan aan de benchmark (*), dan valt het op dat steeds meer van die gemeenten een signaalpunt voor eenzaamheid hebben. In 64% van de gemeenten is er een netwerk van betrokken partijen aanwezig die gericht is op eenzaamheid. Van de 24 gemeenten die aan alle benchmarks hebben deelgenomen, hebben nog maar drie gemeenten geen signaleringsnetwerk.

Figuur 8. Er is een digitaal/telefonisch signaalpunt voor eenzaamheid in uw gemeente, voor iedereen toegankelijk

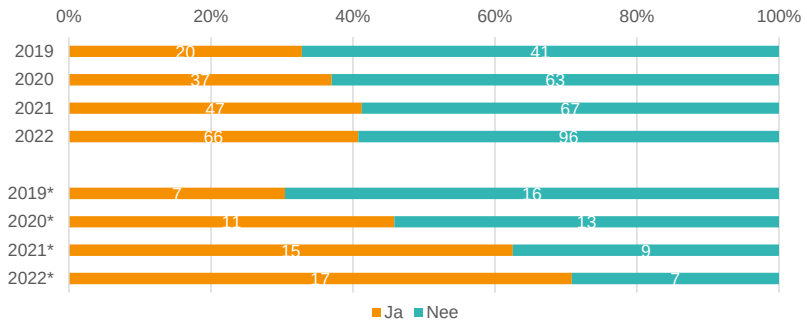

*Noot. *: Selectie van gemeenten die aan alle benchmarks hebben meegedaan.*

Figuur 9. Er is een (al dan niet digitaal) signaleringsnetwerk (mede) gericht op eenzaamheid met betrokken organisaties (bijvoorbeeld wijkteam, welzijnsorganisaties)

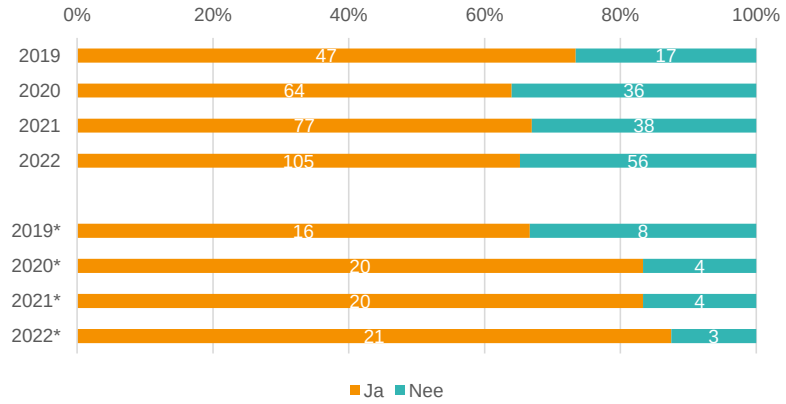

*Noot. *: Selectie van gemeenten die aan alle benchmarks hebben meegedaan.*

3.4 Actielijn 2: Doorbreken en duurzaam aanpakken

De tweede actielijn is gericht op het doorbreken van eenzaamheid onder ouderen. Naast de inhoudelijke pijlers stelt het ministerie van VWS hiervoor tools en adviseurs beschikbaar.

Gebruik van tools van het programma 'Een tegen eenzaamheid'

Figuur 10 toont in hoeverre gemeenten in 2022 gebruikmaken van de toolkits die het ministerie van VWS in het kader van het verminderen en voorkomen van eenzaamheid ter beschikking heeft gesteld. Het gebruik van de toolkits is procentueel gezien min of meer gelijk gebleven ten opzichte van 2021 (Figuur 10 toont alleen gegevens van 2022). De adviseurs Eén tegen eenzaamheid en de toolkit 'Campagne en communicatie' zijn in het bijzonder populair. Ten opzichte van 2021 wordt er tussen de vijf en tien procent minder gebruik gemaakt van de Databank 'Effectieve interventies' van Movisie en van de toolkits 'Interventies' en 'Deskundigheidsbevordering'. De toolkits 'Lokale coalitie' en 'Huisbezoeken/Over de drempel' zijn relatief juist wat vaker ingezet. Wat verder opvalt is dat de Databank 'Effectieve interventie' van Movisie en de toolkit 'Huisbezoeken/Over de drempel' vijf tot tien procent beter bekend zijn in 2022 dan in 2021. De toolkits 'Deskundigheidsbevordering' en 'Interventies' zijn juist wat minder bekend in 2022.

Het gegeven dat een gemeente geen gebruikmaakt van een specifieke toolkit betekent overigens niet dat de gemeente niets in dat kader verricht. Ruim 70% van de gemeenten legt bijvoorbeeld huisbezoeken af waarin het thema eenzaamheid aan bod komt (zie Figuur 17), maar niet iedere gemeente maakt daarbij gebruik van de toolkit 'Over de drempel/Huisbezoeken'. Verder wordt in de toelichting soms aangegeven dat niet de gemeente maar de betrokken welzijnsorganisatie een toolkit inzet.

Figuur 10. In welke mate worden de volgende producten en diensten van het Actieprogramma Eén tegen eenzaamheid ingezet in uw gemeente?

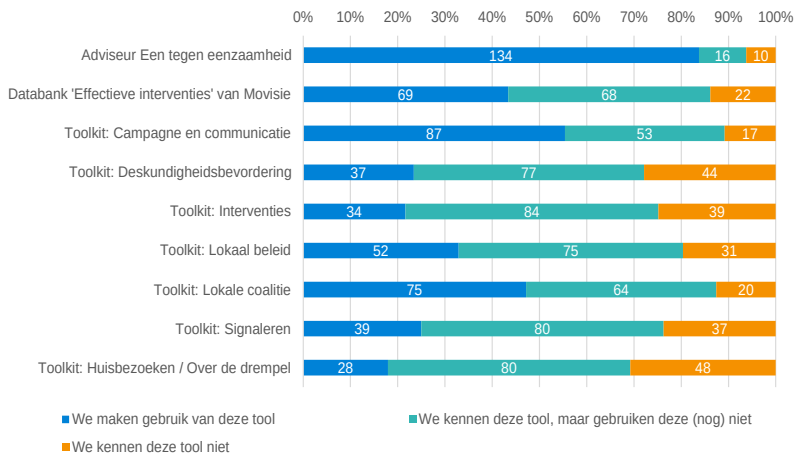

3.5 Pijler 1: Bestuurlijk commitment

Bij de pijler over bestuurlijk commitment meten we het politiek-bestuurlijke draagvlak voor de aanpak van eenzaamheid.

Bestuurlijk commitment

Zo'n 12% van de gemeenten heeft het thema eenzaamheid geadresseerd in de gemeenteraad (zie Figuur 11). Dat is vijf procent minder dan vorig jaar. In 2022 geeft 34% van de gemeenten aan dat de wethouder zich actief inzet om eenzaamheid te verminderen en te voorkomen. Ook dat is vijf procent minder dan vorig jaar. Vrijwel gelijk gebleven (43%) is het aantal gemeenten met een door B&W geaccordeerd uitvoeringsplan of langetermijnvisie gericht op de aanpak van eenzaamheid. Wat betreft de financiering voor de aanpak van eenzaamheid (Figuur 12) zien we dat het aantal gemeenten met een eenmalig budget met vier procent is gedaald naar 13%. In het kader van een duurzame aanpak is dat een positieve ontwikkeling. Het percentage gemeenten dat structureel budget heeft vrijgemaakt voor de aanpak van eenzaamheid is namelijk gestegen van respectievelijk 23% naar 37% gemeenten.

Figuur 11. Wat beschrijft de bestuurlijke commitment ten aanzien van eenzaamheid het beste voor uw gemeente?

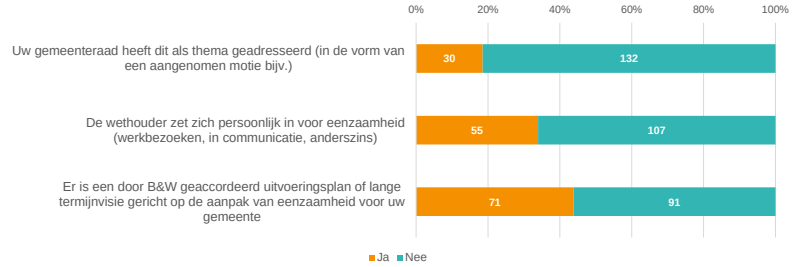

Figuur 12. Hoe is in uw gemeente de financiering voor de aanpak van eenzaamheid geregeld?

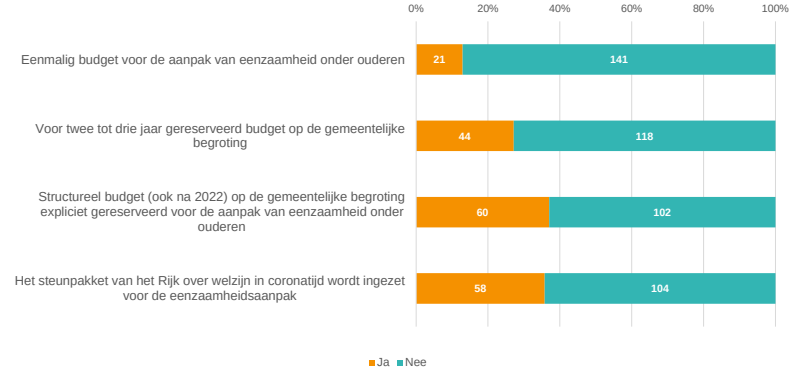

3.6 Pijler 2: Sterk netwerk

Bij de pijler over het sterke netwerk vragen we wie er in het lokale netwerk betrokken zijn en wat hun rol daarbij is.

Een sterk netwerk

82% van de gemeenten geeft aan dat ze een lokale coalitie of netwerk heeft opgezet voor de aanpak van eenzaamheid. Het grootste deel hiervan houdt deze samenwerking levend en bestendigt deze. Een kleine 20% van de gemeenten is de samenwerking aan het initiëren of starten, of aan het verkennen en concretiseren. Slechts 16% van de gemeenten geeft aan dat er (nog) geen lokale coalitie is.

Figuur 13. Is er een lokale coalitie of lokaal netwerk opgezet in uw gemeente voor de aanpak van eenzaamheid

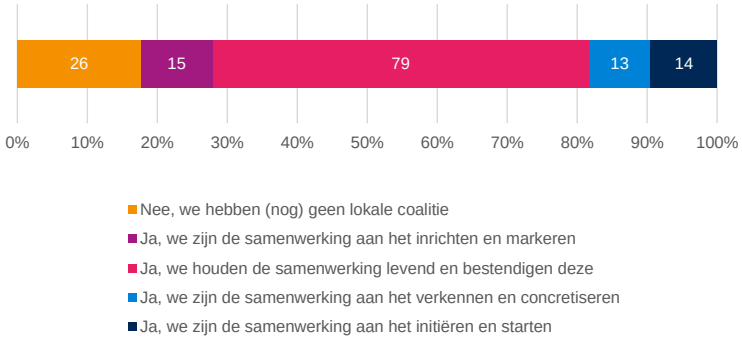

Ruim 70% van de gemeenten stelt dat er een kartrekker is aangewezen om de coalitie of het netwerk te faciliteren (Figuur 14). In 2021 hadden 80% van de gemeenten een kartrekker aangewezen. Deze procentuele daling ten opzichte van 2021 kan mogelijk verklaard worden doordat gemeenten die de benchmark voor het eerst invullen nog geen kartrekker hebben aangewezen.

Figuur 14. Is er een kartrekker aangewezen om de coalitie/het netwerk te faciliteren?

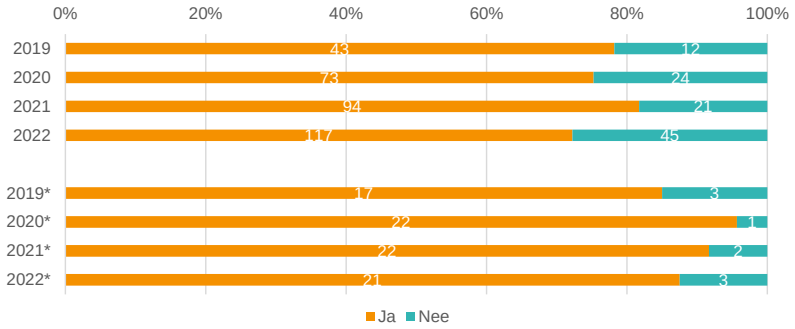

*Noot. *: Selectie van gemeenten die aan alle benchmarks hebben meegedaan.*

Figuur 15. Samenstelling lokale coalitie (2022)

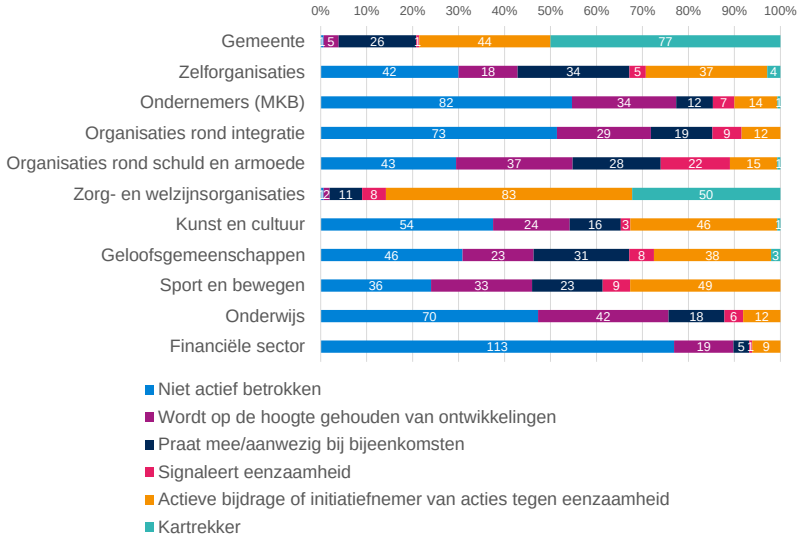

Welke partijen dragen op welke manier bij aan het netwerk?

Figuur 15 en 16 tonen de samenstelling van de lokale coalities in 2022 en 2021. Dit jaar kunnen de gemeenten een groter aantal typen organisaties selecteren. Opmerkelijk aan de samenstelling van het lokale netwerk is dat de coalities grotendeels leunen op zorg- en welzijnsorganisaties en gemeenten. Dat is af te leiden aan het grote aandeel gemeenten dat de kartrekker zegt te zijn van de lokale coalities.

Het lijkt voor gemeenten een uitdaging te zijn om partijen als onderwijs, ondernemers en de financiële sector actief bij het netwerk te betrekken. Wel worden verschillende partijen regelmatig op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen binnen de aanpak van eenzaamheid.

Figuur 16. Samenstelling lokale coalitie (2021)

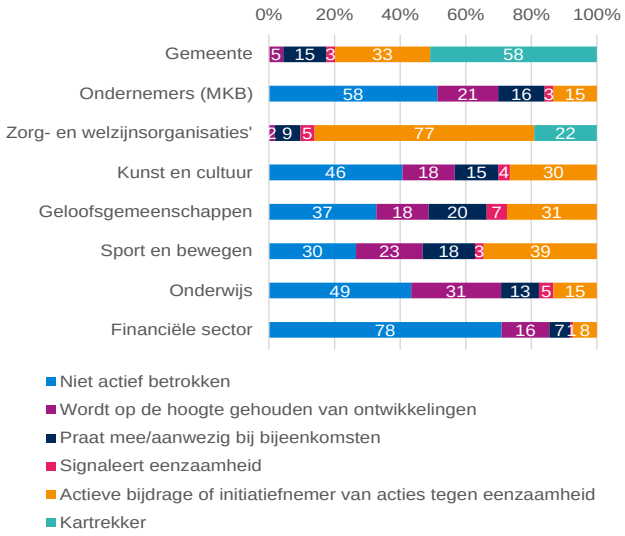

3.7 Pijler 3: Betrek mensen, eenzamen zelf

Bij de pijler over het betrekken van mensen met eenzaamheid meten we onder meer in hoeverre de doelgroep zelf de mogelijkheid heeft om de lokale aanpak van eenzaamheid vorm te geven.

Actief opzoeken

Net als voorgaande jaren worden de meeste huisbezoeken door vrijwilligers gedaan, gevolgd door welzijnsorganisaties, medewerkers van de gemeenten, sociaal werkers en tot slot zorgmedewerkers (zie Figuur 17). Er is geen verschuiving te zien in de verhouding tussen deze groepen.

Figuur 17. Wie voert de huisbezoeken uit?

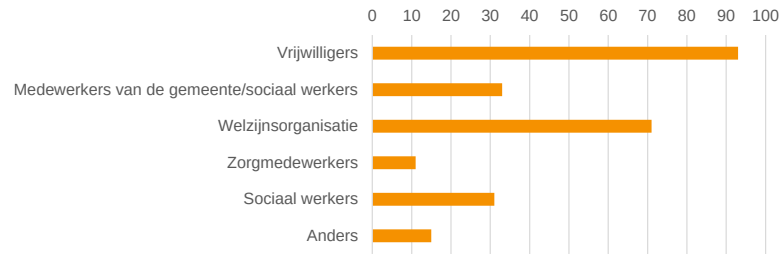

Net als in 2021 doen drie op de vier gemeenten in 2022 huisbezoeken aan 75-plussers waarbij eenzaamheid een gespreksthema is (Figuur 18). Wanneer we ons richten op de 24 gemeenten die ieder jaar de benchmark hebben ingevuld, dan valt het op dat eenzaamheid in steeds meer gemeenten besproken wordt tijdens de huisbezoeken aan 75-plussers.

Figuur 18. Vindt in uw gemeente een bezoek plaats aan 75-plussers, waarbij eenzaamheid (ook) een gespreksthema is? Kies het antwoord dat het beste past bij de huidige situatie in uw gemeente.

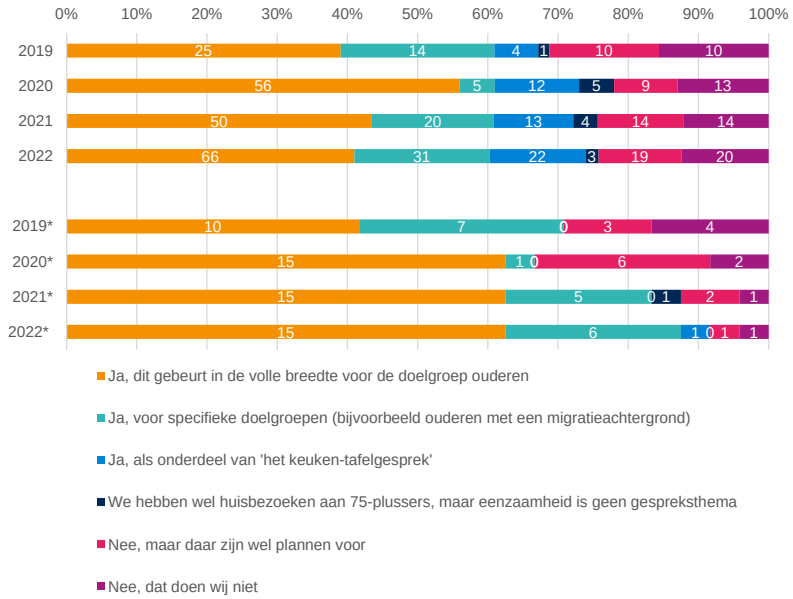

*Noot. *: Selectie van gemeenten die aan alle benchmarks hebben meegedaan.*

Betrokken bij organisatie en ontwikkeling van activiteiten en bij beleid

In de grotere steekproef van 2022 worden procentueel minder mensen met eenzaamheid betrokken in de aanpak van eenzaamheid, zoals Figuur 19 laat zien. Deze dalende trend van het betrekken van de doelgroep is ook waarneembaar onder de gemeenten die ieder jaar de vragenlijst van de benchmark hebben ingevuld (gemarkeerd met een asterisk).

Figuur 19. Worden eenzame mensen of hun vertegenwoordigers betrokken bij het beleid om eenzaamheid te verminderen en te voorkomen?

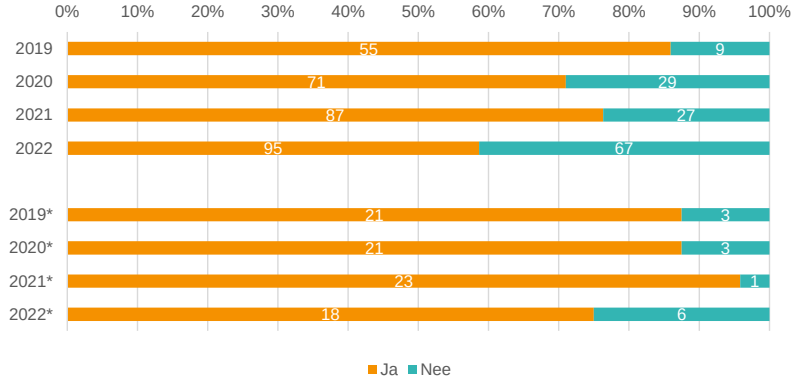

*Noot. *: Selectie van gemeenten die aan alle benchmarks hebben meegedaan.*

3.8 Pijler 4: Duurzame aanpak

Voor de pijler over duurzame aanpak onderzoeken we in hoeverre gemeenten gebruikmaken van *best practices* voor het eenzaamheidsbeleid.

Duurzaamheid van de aanpak van eenzaamheid

Slechts 7% van de gemeenten stelt dat het geen gebruikmaakt van best practices op het gebied van eenzaamheid. De best practices zijn bijvoorbeeld gebaseerd op de kennis van de adviseurs Eén tegen eenzaamheid, op onderzoeken van ZonMw en op de databank ‘effectieve interventies’ van Movisie.

Figuur 20. Maakt uw gemeente gebruik van best practices op het gebied van eenzaamheid?

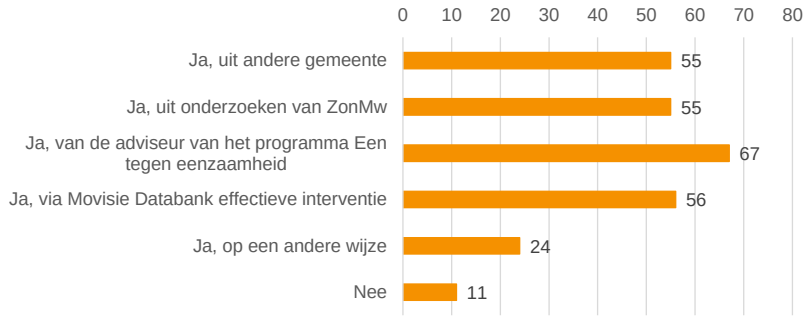

3.9 Pijler 5: Monitoring en evaluatie

Een goede monitoring en evaluatie van eenzaamheid is cruciaal om te bepalen hoe de lokale aanpak van eenzaamheid eventueel verbeterd kan worden.

Monitoring en evaluatie (intern)

Een groeiend aantal gemeenten monitort en evalueert activiteiten en projecten gericht op het doorbreken van eenzaamheid. Na een daling in 2019 en 2020 is het percentage gemeenten dat actief monitort en evalueert sinds 2022 weer enigszins aan het stijgen. De stijging van de monitoring en evaluatie in 2022 is nog wat duidelijker (zo'n 13%) bij de 24 gemeenten die ieder jaar de benchmark hebben ingevuld, zoals figuur 21 laat zien. In de toelichting geven dertien gemeenten aan dat ze gebruikmaken van de vierjaarlijkse GGD-gezondheidsmonitor. Andere gemeenten stellen in de toelichting dat ze hun evaluatie jaarlijks, iedere twee maanden, of bijvoorbeeld projectmatig uitvoeren.

Figuur 22. De gemeente monitort en evalueert de activiteiten en projecten gericht op het doorbreken van eenzaamheid

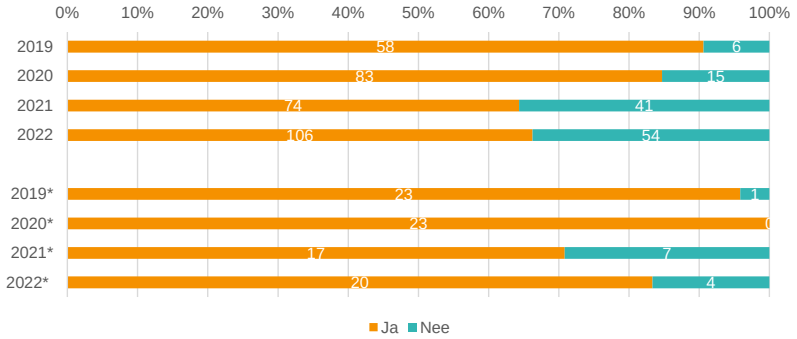

*Noot. *: Selectie van gemeenten die aan alle benchmarks hebben meegedaan.*

3.10 Aandacht voor doelgroepen

Ieder jaar is er een vraag die inspeelt op de actualiteit. Vorig jaar ging dit over corona, dit jaar ging het over de vraag of gemeenten in hun lokale aanpak expliciet aandacht hebben voor bepaalde doelgroepen. Zoals figuur 23 laat zien, blijkt uit de enquête dat gemeenten vooral veel aandacht hebben voor ouderen (157 van de 160 gemeenten) en jongeren (140 van de 157 gemeenten). Daarnaast hebben groepen met gezondheidsproblemen of mensen met een lagere sociaal economische status een hoge mate van expliciete aandacht binnen de lokale aanpak. Voor mensen met een migratieachtergrond of LHBTIQ+-personen geldt dat zij minder vaak de specifieke aandacht hebben binnen de lokale aanpak. Dat wil overigens niet zeggen dat deze aandacht er niet is, maar dat gemeenten deze doelgroepen niet actief onderscheiden binnen de aanpak van eenzaamheid of hun aanpak op hen gericht hebben.

Figuur 24. Heeft uw gemeente in de lokale aanpak aandacht voor een van de volgende doelgroepen?

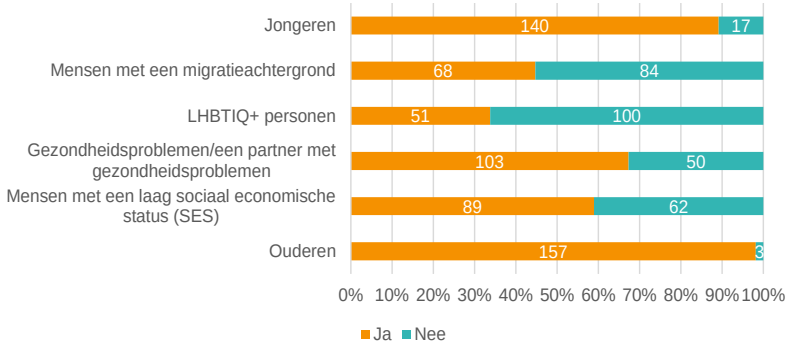

Figuur 25. Wat vormen de grootste uitdagingen en ondersteuningsbehoeften in de aanpak van eenzaamheid in uw gemeente?

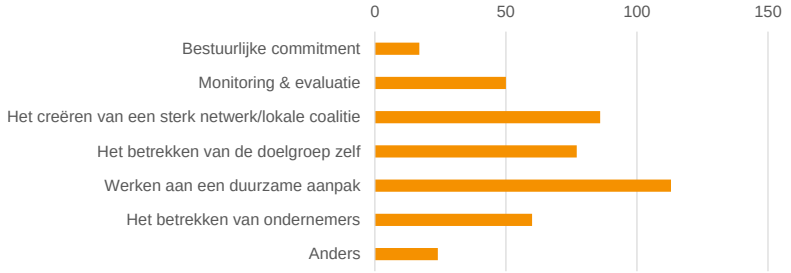

3.11 Uitdagingen en ondersteuningsbehoeften

Net als voorgaande jaren geeft een groot deel van de gemeenten (68%) aan dat het werken aan een duurzame aanpak een grote uitdaging vormt, gevolgd door het creëren van een sterk netwerk/lokale coalitie (57%) en het betrekken van de doelgroep (mensen met eenzaamheid) zelf (49%). Bestuurlijke commitment creëren vormt over het algemeen een minder grote uitdaging voor gemeenten. De grootste uitdaging die wordt genoemd in de toelichting bij ‘Anders’ heeft vaak betrekking op het structureel borgen van wat er eerder is opgezet.

4 Conclusie

Op verzoek van het ministerie van VWS heeft Significant Public zich in 2022 vooral gericht op het verhogen van de bruikbaarheid en de response rate van de benchmark. Uit interviews die wij hebben verricht met het ministerie van VWS, adviseurs aanpak eenzaamheid en gemeenten kwam naar voren dat de vragenlijst en de rapportage van benchmark beter kon aansluiten bij de leefwereld van gemeenten. Hierop hebben wij de vragen concreter en duidelijker gemaakt, het dashboard veranderd in een verhalende webrapportage en de webrapportage samengevat in een factsheet gebaseerd op de vijf pijlers van Eén tegen eenzaamheid. Bovendien hebben we het communicatieplan aangescherpt, zodat zoveel mogelijk gemeenten op zijn minst op de hoogte zijn van de mogelijkheid om deel te nemen aan de benchmark Eén tegen eenzaamheid.

Het resultaat is dat in 2022 het aantal respondenten met vijftig is toegenomen en dat de benchmark beter aansluit bij de behoeften van gemeenten. De algemene indruk uit de benchmarkresultaten is dat veel gemeenten actief bezig zijn met de aanpak van eenzaamheid en daarbij regelmatig gebruikmaken van de ondersteuning van het ministerie van VWS. Vooral populair zijn de adviseurs Eén tegen eenzaamheid en de toolkit ‘Campagne en communicatie’. Dit jaar doet 90% van de gemeenten die de vragenlijst van de benchmark hebben ingevuld mee met de landelijke Week tegen Eenzaamheid. In het komende jaar zou wellicht wat meer aandacht besteed kunnen worden aan het vergroten van de bekendheid van de toolkits ‘Deskundigheidsbevordering’ en ‘Interventies’. Wellicht kunnen gemeenten ook nog extra ondersteunend worden in het werken aan een duurzame aanpak en aan het creëren van een sterk netwerk, want gemeenten geven aan dat ze hier in het bijzonder veel moeite mee hebben.